

Projekt Kloge Hænder

Pilot-case 3: Skolen på Amagerbro, København

Fotograf Jonathan Weimar for Enemærke & Petersen a/s

Forår
2020

1. Præsentation af pilotcasen Skolen på Amagerbro

Skolen på Amager

Lybækgade 20
2400 København

- Knap 400 elever (sep. 2019) elever fordelt på 0.-9. klasse
- Ca. 40 lærere er ansat på skolen
- Har tilknyttet SFO

Skolen på Amagerbro som del af Projekt Kloge Hænder:

Projekt: Forskønnelse af skolegård og Atriumgård

Periode: Fra december 2019 til juni 2020 (evaluering stod stille i to måneder pga. corona)

Målrettet en 7. klasse med 20 elever, fordelt på 8 drenge og 12 piger

Aktører: Enemærke & Petersen, Jyske Bank, STARK, København Kommune

Datagrundlag

Præsentationen af pilotcasen Skolen på Amagerbro er baseret på:

- Kvantitativ før- og eftermåling blandt klassens 20 elever.
- Skriftligt evalueringsmøde internt blandt involverede fra Enemærke & Petersen
- Løbende opsamling i projektugen af udtalelser fra de involverede
- Billedokumentation af projektuge og fernisering er taget af Fotograf Jonathan Weimar for Enemærke & Petersen a/s, mens øvrige billeder er taget af projektleder Trine Panton.
- Opfølgende interviews med skolens dansklærer Mette Bundgaard og matematiklærer Rie Høeg
- Diverse pressematerialer

Det planlagte evalueringsmøde blandt projektets aktører samt fokusgruppeinterviews med eleverne blev aflyst pga. Corona-pandemien.

2. Planlægning af projektet

Skolen på Amagerbro valgte selv at deltage i projekt Kloge Hænder ud fra Københavns Kommunes tilbud om skole-erhvervs-samarbejder.

Skolen blev orienteret første gang i efteråret 2019, mens det første egentlige opstartsmøde blev afholdt mandag den 19. december 2019 med deltagelse af Skolen på Amagerbro og Jyske Bank.

Siden fulgte et egentligt planlægningsmøde mandag den 13. januar 2020 med deltagelse af alle relevante aktører, så man fik hilst på hinanden. På dette møde blev processen, roller og ansvar godkendt af alle parter. Se bilag 1, som blev udsendt inden som oplæg til mødet.

Idegenerering

På dette tidspunkt i processen var der lidt uklarhed om hvilke arealer, der skulle tages i anvendelse til projektet og om eleverne skulle involveres i idégenereringen. Skolen har haft lidt udfordringer med hærverk, så der var et ønske om, at det der blev bygget, skulle være robust og ikke kræve for meget vedligeholdelse.

Byggeleder på renoveringsprojektet på Skolen på Amagerbro, Lars Hansen, og projektleder på projekt Kloge Hænder fra Enemærke & Petersens side, Anders Strange Sørensen, mødtes primo februar med skolens pedel, Mikkel Pedel, samt lærerne og tog en rundvisning på mulige lokaliteter og talte bygge-muligheder. Da skolegården bl.a. havde et "uheldigt" område, som altid blev til et mudderhul i regnvejr, havde man et stort ønske fra skolens side om at få det område dækket af et terrassedæk. Skolen har desuden fire atriumgårde, hvoraf to er overdækket. Disse gårde har gennem årene udviklet sig til nogle deciderede "øje-bæ" med visne planter, udluftningsrør og cementkasser; Der var derfor også et stort ønske om at forskønne et af dem. Valget faldt på den overdækkede atriumgård, der ligger ved skolens bibliotek, så den ville kunne bruges som oase til læsning og gruppearbejde.

Det blev således skolen selv, der tog beslutning om arealer og byggeprojekter. Fra projekt Kloge Hænders perspektiv var vurderingen, at det også var godt at få nogen erfaringer med den model.

Atriumgård:

- Udsmykning af visnede palmer (maling på stammerne)
- Maling af cementgulv i klar blå farve (der havde oprindeligt været et akvarium)
- Cementkasser får træbeklædning til siddepladser

Skolegård:

- Der bygges terrassedæk omkring de to træer (afdækning af område med flair for metamorfose til mudderhul)
- Udsmykning af de to træer med åndbar maling
- Udsmykning af lameller i gangareal. Forslag var at skrive tal og de 120 ord (de mest almindelige ord i det danske sprog)

Derudover besluttede man at inddrage et areal af skolens parkeringskælder til værksted, hvor materialer kunne opbevares og træplanker skæres til. Dette også af hensyn til vejret, som primo marts, hvor håndværksugen skulle gennemføres, kan være noget utilregneligt.

Involvering af eleverne

Fredag den 21. februar 2020 var første rigtige projektdag, hvor eleverne var med. Dagen startede med introduktion til projektet og præsentation af de enkelte aktører. Bagefter fulgte en rundvisning i skolens renoveringsprojekt ved byggeleder Lars Hansen.

Til præsentationen fortalte de enkelte aktører, hvem de var og hvilken rolle de havde i projektet. Fra Enemærke & Petersen deltog byggeleder på skolens renoveringsprojekt Lars Hansen, forretningsudvikler Andres Strange Sørensen, byggeleder på håndværksprojektet Kloge Hænder Kim Jørn Jensen samt de to lærlinge Sabrina Pedersen (malerlærling) og Lasse Hertz (tømmerlærling). Alle fortalte lidt om deres egen vej ind i byggeriet. Desuden deltog Ask Abildgaard, som er Kvalitetschef hos Kant Arkitekter, der er arkitekter på Københavns Kommunes skolerenoveringer, som led i konsortiet TRUST. Fra skolens side deltog klassens lærere; Mette Bundgaard som er dansk- og klasselærer, Rie Høeg som er matematiklærer og Peter Hegård Hansen, som er musiklærer.

Lærerne har efterfølgende som led i evalueringen gjort opmærksom på, at man fra virksomhedernes side skal blive bedre til at kommunikere i øjenhøjde med eleverne. Selvom eleverne er 13-14 år gamle, skal man tale til dem, som om de var yngre end det, da de med et projekt som Kloge Hænder introduceres til en verden, de ikke kender ret meget til. For mange af dem var præsentationerne lidt abstrakte, bl.a. fordi de ikke er fortrolige med mange af de begreber, der blev anvendt i præsentationen. Mange ved ikke hvad en arkitekt laver eller hvad en entreprenør er, ved ikke hvad det vil sige at vinde en stor opgave i udbud, kender ikke til erhvervsuddannelserne mv. Desuden har denne klasse en stor andel af to-sprogede elever, som selvom børnene måske er født og opvokset i Danmark, alligevel har et ordforråd, som er mindre end hvad jævnaldrende etniske danske børn har. Generelt var lærernes anbefaling at bruge færre ord og give mere fokus til "mesterlæren", altså med egne øjne og hænder se og prøve hvad det handler om.

Adspurgt om eleverne var ærgerlige over ikke at få mere indflydelse på hvad der skulle bygges, svarende lærerne, at eleverne ikke har oplevet det på den måde, dels fordi de havde mulighed for at byde ind, bl.a. på valg af farver og hvilke mønstre der skulle males, dels fordi byggeleder Kim Jørn Jensen var god til løbende at spørge; "hvordan tror I man gør det?" eller "er der nogen, der kan regne ud hvor mange brædder vi skal bruge her?".

Lærerne gav endvidere udtryk for, at i fremtidige projekter i Kloge Hænder vil det være godt at lade de enkelte lærere vurdere, om en given klasse vil være god til en "stor" proces som Havdrup Skole eller mindre proces som Lundehus Skole eller ingen proces som Skolen på Amagerbro omkring idegenerering.

Inden rundvisningen fik eleverne uddelt sikkerhedssko, veste, kasketter, tømmerblyanter og tomkestokke (med henblik på lidt opmåling undervejs), og byggeleder Kim Jørn Jensen informerede om sikkerhed på arbejdspladsen.

Rundvisning

Lars Hansen, som er byggeleder af renoveringsprojektet på Skolen på Amagerbro viste eleverne rundt de steder på skolen, hvor der renoveres. Han fortalte om planerne, hvad det skal blive til, og processen i forhold til hvilke faggrupper der følger efter hinanden mv. Eleverne bliver løbende spurgt til hvad de ved om, hvilke håndværkerfag, der er i spil, hvad man skal være opmærksom på osv. Eleverne gav udtryk for, at det var "fedt" at blive vist rundt, og at det havde et skær af V.I.P. over sig

Sammenfattende på planlægning af projektet

Bortset fra lidt usikkerhed omkring hvilke lokaliteter på skolen, der skulle indgå i projektet og om der skulle gennemføres en proces om idegenerering med eleverne, så har planlægningen af projekt Kloge Hænder på Skolen på Amagerbro helt overvejende fungeret godt. Belært af erfaringerne fra Lundehus Skole, hvor der var en del usikkerhed om rolle- og ansvarsfordeling, så blev der til dette projekt, bl.a. udarbejdet et skriv om netop rolle- og ansvarsfordeling, hvilket fungerede godt i den forstand, at der ikke er blevet kommenteret på det som mangelfuldt.

Håndværksprojektet blev kalenderlagt i en allerede planlagt emne-uge (uge 10), hvilket anbefales til fremtidige projekter. I forhold til den detailstyring folkeskolerne normalt skal agere i, vil projekter som Kloge Hænder altid være udfordrende at håndtere for skolerne hvad angår allokering af lærerkræfter.

Den vigtigste læring fra denne del af processen på Skolen på Amagerbro, er en større bevidsthed om den kommunikation, der anvendes overfor eleverne for at undgå, at det bliver for abstrakt for eleverne.

3. Håndværksugen

- Håndværksugen fandt sted i uge 10, den første uge i marts
- Eleverne var på forhånd inddelt i tre grupper; en terrassegruppe, en maler-gruppe til udsmykning af lameller og træer samt en atrium-gruppe. Det var lærerne der havde inddelt grupperne, hvilket blev accepteret uden videre af eleverne. Undervejs opstod der også en lille elektriker-gruppe, da der skulle trækkes ledninger til strøm til opladerstationer i atrium-gården

- Hver dag startede med, at man mødtes i kælderen, hvor man iførte sig sit arbejdstøj og sikkerhedssko mv., og derefter havde en kort morgenbriefing om dagens arbejde. Derefter gik grupperne med hver deres byggeleder til hver deres byggeplads. Terrasse-holdet med Lasse, maler-holdet med Sabrina, og atrium-gården med Kim.
- Ligeledes sluttede man af hver dag med debriefing i kælderen.
- For at tilføje et konkurrenceelement til elevernes arbejde, blev eleverne endvidere informeret om, at Ask Abildgaard fra Kant Arkitekter, kendt som dommer i TV2 programmet Nybyggerne (dog aldeles ukendt for eleverne), ville komme forbi fredag formiddag inden ferniseringen for at bedømme elevernes arbejde.

Nedenfor gives lidt stemningsbilleder fra håndværksugen. Alle billeder er taget af fotograf Jonathan Weimar for Enemærke & Petersen a/s

Træerne i gården og de visnede palmer i atriumgården blev først grundmalet og siden malet i friske farver. Til sidst fik eleverne lov til selv at male mønstre på træerne.

Set i bakspejlet ville det have været en god idé at planlægge hvilke mønstre og farver, man ville påføre træerne, inden man gik i gang.

Enkelte områder blev malet om, fordi *"det simpel hen var for grimt"*, som en af pigerne sagde. Heldigvis tog alle det pænt.

Der måles op hvor mange brædder, der skal skæres til siddepladserne i atriumgården. I baggrunden ses Allan Kjær, som sammen med elektrikerholdet trækker ledninger til opladerstationerne

Den oprindelige idé med at skrive ord og tal på lamellerne måtte opgives, da der ikke var plads nok til at påføre bogstaver. I stedet valgte eleverne at fuldmale alle lameller i skiftende farver. Inden da var alle lameller blevet slebet ned i hånden.

Malerlæring Sabrina viste løbende eleverne hvordan maling og pensler skulle håndteres for at undgå at malingen løb, hvordan man passede på penslerne mv.

En af drengene introduceres til rundsaven af byggeleder Kim Jørn Jensen. Alle sikkerhedsforanstaltninger var selvfølgelig på plads.

Eleverne var generelt gode til på skift at hente materialer og bygge.

Hver dag blev afsluttet med oprydning, hvilket eleverne aktivt tog del i. Også fordi skolegården blev brugt af skolens mindste klasser, som fulgte projektet med stor nysgerrighed og lyst til selv at få lov. Så hver dag skulle skolegården ryddes for materialer.

Den ene dag måtte holdet i atriumgården også arbejde over for at nå det hele, hvilket de gjorde med stor entusiasme

Byggeleder Kim Jørn Jensen fra Enemærke & Petersen havde stor ros til eleverne; *"Fedt, at der var en dag med overarbejde; det giver en fornemmelse af at rykke sammen og hjælpe hinanden og giver forståelse for de tidsfrister som er i byggeriet...optakt til det virkelige liv".*

Fernisering

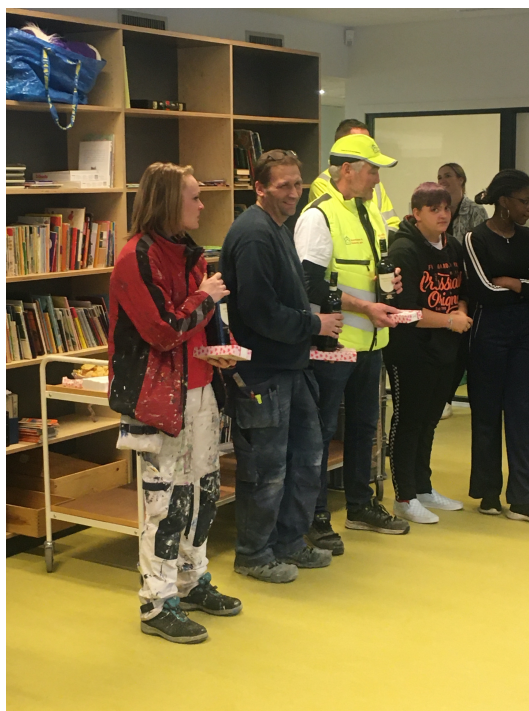
Ferniseringen af projekt Kloge Hænder på Skolen på Amagerbro fandt sted fredag den 6. marts 2020 som afslutning på håndværksugen. Først og fremmest var elevernes forældre inviteret, men også de involverede virksomheder og samt repræsentanter fra Børn og Ungdomsforvaltningen i Københavns Kommune. Der var taler fra skoleleder Rasmus Bonde, forretningsudvikler Anders Strange Sørensen fra Enemærke & Petersen, Kvalitetschef Ask Abildgaard fra Kant Arkitekter, Funktionschef for IR og Bæredygtighed Lene Hjorth fra Jyske Bank samt medlem af Borgerrepræsentationen i Københavns Kommune, Børne- og ungdomsordfører Sofie Seidenfaden, (S), som sagde til eleverne; *"I skal være rigtig stolte af jer selv"*¹.

Skoleleder Rasmus Bonde udtalte til ferniseringen; *"Hatten af for jeres håndværksever. Det bliver så flot. Jeg er meget glad for, at vores skole har fået muligheden for at vores elever oplever glæden ved at skabe noget med deres egne hænder"*².

Om formiddagen inden ferniseringen havde Ask Abildgaard fra Kant Arkitekter været rundt for at bedømme elevernes arbejde og give dem feed back. Til selve ferniseringen var der prisoverraskelse, hvor alle elever fik en guldbar chokolade.

Piger fra maler-holdet fortæller om arbejdet med udsmykning af lamellerne

Klassen delte vin og chokolade ud til alle håndværkerne som stor tak for hjælpen

¹ <http://www.dagensbyggeri.dk/artikel/109495-7.x-i-mesterlaere-pa-eget-skolebyggeri-det-her-bor-hele-branchen-tage-til-sig>

² <https://kbhliv.dk/amager/amager-nyheder/2020/03/07/skolen-paa-amagerbro-elever-bag-imponerende-renoveringsprojekt/>

Til ferniseringen havde eleverne i grupper forberedt præsentationer af deres egen del af projektet Kloge Hænder, som de fremlagde på dagen, hvorefter gæsterne kunne stille spørgsmål.

Som beskrevet ovenfor var der en masse gæster til ferniseringen, heriblandt en del fra kommunen og de involverede virksomheder mv. Der gik næsten "for mange fine taler" i den, så eleverne blev lidt glemt og deres præsentationer kom på sådan lidt "aber dabel". Lærerne anbefaler, at man til en anden gang sørger for lidt mere styring og overholdelse af dagsorden. Det er trods alt elevernes store dag.

Terrasseholdet fortæller om deres arbejde med at bygge terrassedækket og malerholder om at male træerne

Sammenfattende på håndværksugen

Alle, der havde taget del i håndværksugen, var "helt høje" om fredagen over hvor godt et resultat, der var kommet ud af det hårde arbejde og hvor god processen havde været.

Belært af erfaringerne fra Lundehus Skole, hvor klassen var lidt svær at styre, der var en del spildtid og lærerne var usikre på deres rolle, valgte vi på Skolen på Amagerbro at inddele eleverne i tre hold fordelt på tre lokaliteter, hvilket virkede rigtig godt. Der var også stor ros til skolen for dens dedikation og måden lærerne gik til hånd på.

Det fungerede utrolig godt med de to lærlinge, som var tilknyttet projektet på Skolen på Amagerbro. Byggeleder og de to lærlinge var ansvarlige for hvert sit byggehold, hvilket formentlig kun kunne lade sig gøre fordi begge lærlinge var langt i deres egen uddannelse, og i hvert fald Sabrina var voksenlærling. Byggeleder Kim Jørn Jensen var meget stolte af de to lærlinge og udtrykte; *"de var super parate – dem vil vi gerne have med næste gang"*. Også lærlingene selv var meget glade for at have fået muligheden for at være med. Lasse Hertz sagde; *"Det, at jeg fik ansvar for nogen, og skulle lære dem det, det kunne jeg rigtig godt lide. Det var godt for både dem og mig"*. Også fra Sabrina Pedersen lød det; *"Sjovt og fedt at kunne lære fra sig, og have dialog med børn. Det vil jeg gerne være med til igen"*. Begge lærlinge talte endvidere om, at det i starten havde været lidt svært, fordi man ikke rigtig vidste hvad der ventede og hvordan man skulle forberede sig. Men begge oplevede, at berøringsangsten forsvandt og at eleverne var engagerede og spurgte ind. Deres vurdering er, at eleverne har fået et mere nuanceret billede af håndværkertyper og at forløbet har gjort op med nogen af de fordomme, eleverne måtte have haft.

Byggeleder Kim Jørn Jensen var endvidere meget glad for holdinddelingen og lærlingenes hjælp, da det tog lidt af presset fra hans skuldre i forhold til at kunne aktivere eleverne løbende. Det betød at han i dette projekt havde mere tid til at snakke med eleverne om arbejde og byggeri, om samfundet, og at han havde mere tid til at svare på elevernes spørgsmål. Til gengæld ville han gerne have haft mere tid til at "hygge omkring" de to lærlinge, da det sammenhold også er vigtigt for Enemærke & Petersen som arbejdsplads.

Undervejs i håndværksugen opstod der lidt spontant en fjerde bygge-gruppe omkring elektrikerens Allan Kjær fra firmaet Lindpro (også del af TRUST-konsortiet), som skulle trække strøm til opladerstationer i Atriumgården. Allan fik følgeskab af to elever. Især for den ene elev blev det en stor oplevelse. Han fortalte; *"Jeg har lavet en del forskellige ting under emneugen, men det, jeg bedst kunne lide, var at være elektriker. Vi skulle indsætte nogle stikkontakter inde i atriumgården, så man kan oplade en telefon udenfor i frikvarteret. Vi fik lov til at bore igennem beton, men vi måtte ikke selv sætte ledningerne til, for der skal være sikkerhed, og man skal være uddannet først. Jeg har lært, hvordan el fungerer. Før ville jeg gerne være programmør, men jeg kan virkelig godt lide el, så jeg tænker, at jeg i fremtiden hellere vil være elektriker"*³.

Den største udfordring i løbet af håndværksugen var at holde styr på de materialer, der blev anvendt i skolegården, når skolen havde frikvarter. For når skolens mindste klasser havde frikvarter, kom en masse nysgerrige øjne og spørgsmål, og ikke mindst pil-fingre på spil. Til en anden gang med en lignende lokalitet, vil det være godt med en vagt-plan, så det ikke blev overladt til ad hoc beslutninger om, hvem der lige tager tjansen.

Modsat de to andre pilot-projekter var eleverne ikke inddraget i idegenerering på Skolen på Amagerbro, hvilket på ingen måde gav anledning til frustration blandt eleverne. Set i bakspejlet ville klassens dansklærer Mette Bundgaard dog gerne have haft en lille proces med omkring design og bedre planlægning af udsmykningen af træerne.

4. Elevernes udvikling i løbet af projekt Kloge Hænder

Som led i projektet blev der gennemført to surveys blandt eleverne; en før-survey i februar 2020 og efter-survey på den anden side af håndværksugen, som fandt sted i uge 10. Desværre betød Corona-pandemien, som ramte og lukkede Danmark ned i ugen efter håndværksugen, at efter-surveyen først blev gennemført primo juni måned, 3 måneder efter. Dette har muligvis haft indflydelse på resultaterne, da den umiddelbare begejstring for projektet, formentlig er dampet lidt af i mellemtiden.

Formål med de to surveys var at få indtryk af eleverne i forhold til:

- Vurdering af ynglingsfag og egne evner ift. folkeskolens fag
- Viden om og holdning til erhvervsuddannelserne
- Overvejelser om valg af uddannelse efter folkeskolen

og i hvilken grad deltagelse i Kloge Hænder gjorde en forskel.

³ Elever renoverer deres egen skole" v. journalist Ditte Lunde, Ekstra Bladet, Håndværkeren, 2. april 2020

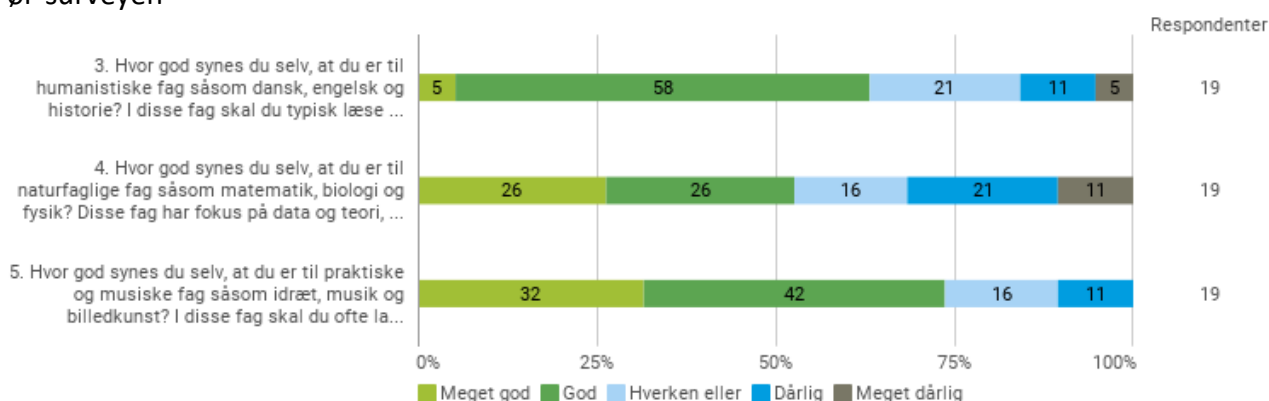
I efter-surveyen blev eleverne endvidere spurgt til deres oplevelser med at være med i håndværksprojektet Kluge Hænder.

Elevernes vurderinger af egne evner indenfor hhv. humanistiske, naturfaglige og praktiske fag

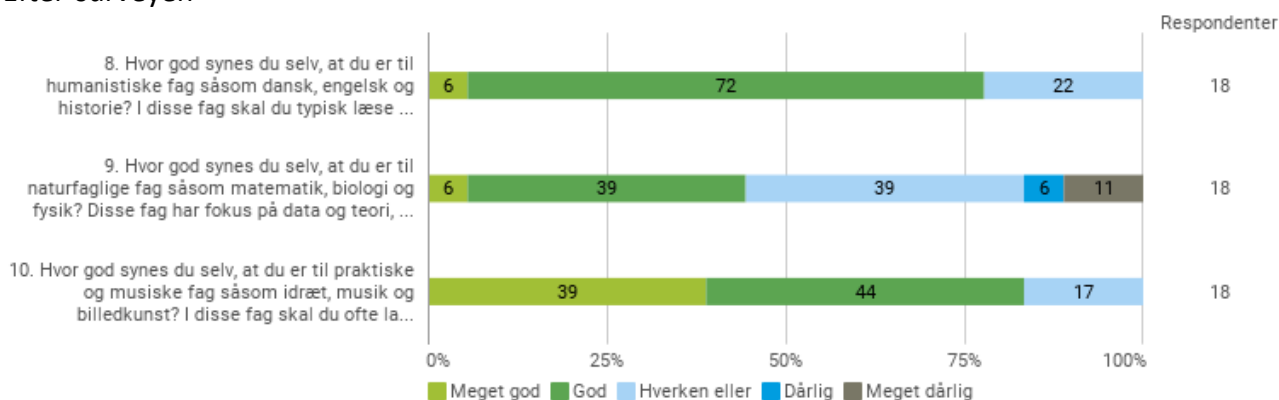
Nedenfor ses en oversigt over elevernes besvarelser vedr. hvordan de vurderer egne evner indenfor de tre hovedkategorier af fag, som de har i folkeskolen. Hvis vi starter nedefra, vurderer tre ud af fire elever (74%), at de er meget gode eller gode til de praktiske og musiske fag, mens knap to ud af tre elever (63%) vurderer tilsvarende for de humanistiske fag; dog kun med en enkelt elev, der vurderer sig selv som meget god til disse fag. Hvad angår de naturvidenskabelige fag, er det ca. halvdelen af eleverne (52%), der mener de er meget gode eller gode til disse fag.

Adspurgt om samme vurdering *efter* deltagelse i projekt Kluge Hænder, er der enkelte interessante forskydninger. Der er ikke længere nogen elever, som vurderer at de er dårlige til de praktiske og musiske fag. Hvad angår de naturfaglige fag, er andelen af elever som synes de er meget gode faldet til 6%, mens andelen der synes de er gode, er steget til 39%, og ligeledes er der en del, som ikke længere synes de er dårlige, men vurderer sig selv til hverken eller. Mest interessant er forskydningen på de humanistiske fag, hvor der ikke længere er nogen elever, der vurderer at de er dårlige eller meget dårlige til disse fag. Tre ud af fire elever (72%) vurderer nu, at de er gode til disse fag.

Før-surveyen

Efter-surveyen

En forsigtig antagelse kan være, at den praktiske matematik, som de har prøvet kræfter med i projektet, har gjort en positiv forskel. Måske har de oplevet, at de var bedre til hovedregning end

forventet eller at matematikken gav anderledes mening, når man fx skal beregne materialeforbruget på et givent areal. Som en af pigerne udtrykte det; *”Normalt kan jeg ikke lide matematik! Selvom dét at være elektriker også har noget med matematik at gøre, så er det sjov matematik. Det er ikke sådan svær matematik, fordi jeg har brugt det som elektriker, imens jeg har brugt mine hænder”*⁴.

Den positive udvikling hvad angår de humanistiske fag kan handle om, at de unge har skulle kommunikere meget i projektet, både med hinanden og med mennesker de ikke kendte til at starte med. Endvidere kan det positive opmærksom have givet et boost.

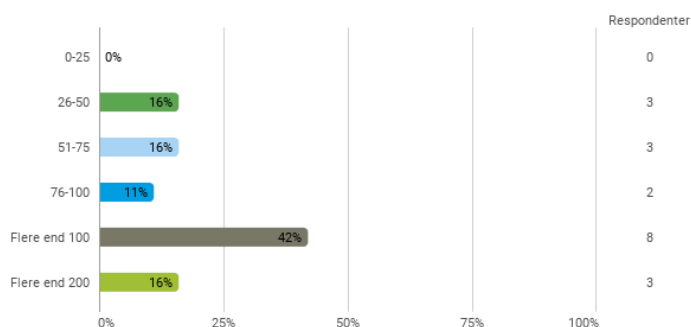
Eleverne er endvidere blevet spurgt til hvilke fag de synes bedst om. De kunne markere op til tre fag. Resultaterne ses nedenfor, hvor top 3 ynglingsfag er de samme både *inden* og *efter* projekt Kloge Hænder. Det er interessant at matematik ligger så højt, selvom det er blandt de naturvidenskabelig fag, hvor relativt færrest elever vurderer, at de er meget gode eller gode.

Ynglingsfag	Før-survey i % (N:19)	Efter-survey i % (N:18)
idræt	53 (N:10)	44 (N:8)
matematik	47	44
engelsk	47	44
madkundskab	32	39
dansk	26	39

Elevernes holdning og kendskab til de erhvervsfaglige uddannelser

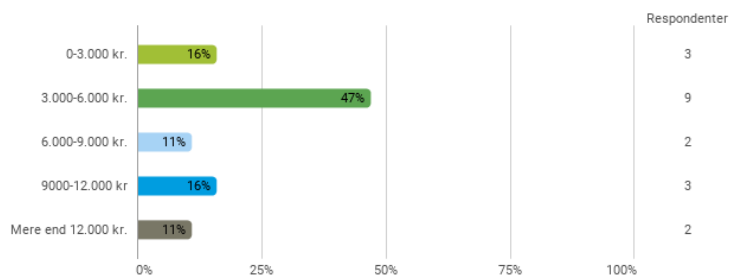
For at vurdere elevernes kendskab til erhvervsuddannelserne, blev de inden håndværksprojektet spurgt til hvor mange erhvervsuddannelser der findes og hvad en elev typisk tjener om måneden. Lidt over 40% af eleverne svarer korrekt, at der findes flere end 100 erhvervsuddannelser, mens næsten halvdelen af eleverne mener, at en elev tjener mellem 3-6000 kr. om måneden, hvilket muligvis handler om, at eleverne tror elevløn svarer til S.U.

*Hvor mange
erhvervsuddannelser
findes der i Danmark?*

⁴ <https://eogp.dk/nyheder/byggeri-paa-skoleskemaet/>

Hvor mange penge tror du, at man tjener om måneden som elev eller læring?

Eleverne blev endvidere spurgt hvad deres overordnede holdning er til erhvervsuddannelserne både *inden* og *efter* håndværksprojektet. Som det ses nedenfor i tabellen, sker der en positiv forskydning fra før til efter. 63% af eleverne var meget positive (21%) eller positive (42%) overfor erhvervsuddannelserne inden projektet, men den tilsvarende andel er vokset til 73% efterfølgende. Endvidere kunne hver tredje elev ikke tage stilling til det spørgsmål inden håndværksprojektet (det ved jeg ikke), mens det kun er 17 procent (svarende til 3 elever), der efterfølgende er i tvivl. Dette tyder på, at eleverne dels har fået en større afklaring af, hvad en erhvervsuddannelse er, dels har haft positive oplevelser i projektet.

Overordnede holdning til EUD	Før måling		Eftermåling	
	N	%	N	%
Meget positiv	4	21	3	17
Positiv	8	42	10	56
Lidt negativ	1	5	2	11
Meget negativ	0	0	0	0
Det ved jeg ikke	6	32	3	17
I alt	19	100	18	101

Elevernes overvejelser om valg af ungdomsuddannelse efter folkeskolen

Overvejelser ift. valg af ungdomsuddannelse	Før-survey		Efter-survey	
	N (19)	%	N (18)	%
Erhvervsuddannelse (EUD)	2	11	3	17
Erhvervsuddannelse med gymnasiale fag (EUX)	5	26	2	11
Gymnasial uddannelse (HF, HHX, HTX, STX)	4	21	5	28
10. klasse	1	5	1	5,5
Efterskole	0		1	5,5
Ved ikke	4	21	4	22
Andet	3	16	2	11
I alt	19	100	18	100

Inden håndværksugen overvejer mere end hver tredje elev (37%) at vælge en erhvervsuddannelse efter folkeskolen (EUD + EUX), hvilket sammenlignet med de to øvrige pilot-projekter i projekt Kloge Hænder er en pæn stor andel. Hver femte elev (21%) regner med at starte på en af de gymnasiale ungdomsuddannelser. Hele 42% overvejer at tage 10 klasse med, svarer andet eller ved ikke hvad de vil. Og kikker man nærmere på, hvad eleverne har svaret i det åbne spørgsmål til 'andet' bekræftes billedet. En enkelt elev skriver, at hun/han vil tage 10 klasse med, og en anden

skriver; *"Jeg tror, at jeg gerne vil tage HHX eller en erhvervsuddannelse, men er stadig lidt usikker på hvad jeg gerne vil være, men højst sandsynligt vil jeg gerne være kok"*.

I efter-surveyen er det fortsat 5 elever, som tilkendegiver at ville vælge EUD eller EUX; andelen er således faldet lidt, og det er fortsat næsten halvdelen af eleverne som overvejer at tage 10. klasse med, er i tvivl eller har svaret andet. Den samme elev fra før skriver; *"jeg er stadig i tvivl om jeg vil tage HHX eller EUD"*. Den anden elev, der har afkrydset 'andet', skriver at han eller hun vil være arkitekt, hvorfor det altså kan blive både erhvervsuddannelsesvejen og den gymnasiale vej. Adspurgt hvor sikre de (N: 17) er på deres valg af ungdomsuddannelse efter folkeskolen inden håndværksugen, svarer 31% 'meget sikker' eller 'sikker' og tilsvarende 69%, at de 'lidt usikre' eller ikke ved det. Efter håndværksugen er billedet næste det samme med 39%, som er meget sikre eller sikre på deres uddannelsesvalg.

Som begrundelse for ikke at overveje at vælge en erhvervsuddannelse (NB, spørgsmålet er kun for de elever, der ikke har afkrydset EUD eller EUX i det tidligere spørgsmål), er de primære svar:

Tabel 2. Begrundelser for ikke at være interesseret i EUD/EUX	Før-survey %	Efter-survey %
Jeg kender ikke nok til erhvervsuddannelserne og de muligheder, de giver	58 (N:7)	54 (N:7)
Der er ingen af erhvervsuddannelserne, der interesserer mig		31
Mine evner passer ikke til en erhvervsuddannelse		15
Mine forældre synes ikke, at en erhvervsuddannelse er en god idé	8	
Man får dårlig løn, når man er færdig	17	
Andet	25	23

Både *inden* og *efter* projekt Kluge Hænder, er der 7 elever, der svarer, at de ikke synes de kender nok til erhvervsuddannelserne, mens en lille gruppe på 6 elever muligvis er blevet mere afklarede på, at de i hvert fald ikke have en erhvervsuddannelse, idet de mener at ingen af erhvervsuddannelserne interesserer dem eller at deres evner ikke passer til en erhvervsuddannelse.

Besvarelserne afspejler således nok først og fremmest, at der blandt eleverne er en stor usikkerhed og manglende viden om mulighederne for valg af ungdomsuddannelse.

Afsluttende blev eleverne spurgt til, hvem der har størst indflydelse på deres valg af ungdomsuddannelse. Hele 83% inden og 84% efter håndværksprojektet svarer, at det mest er deres eget valg. Dernæst kommer forældre og søskende ind på anden hhv. tredjepladsen både inden og efter projektet.

Elevernes vurdering af deres deltagelse i projekt Kluge Hænder

Helt overordnet synes samtlige elever, at det har været meget godt (61%) eller godt (39%) at være med til at renovere skolegård og atriumgård. Og 84% af eleverne synes i høj grad (11%) eller høj grad (72%), at de i løbet af projektet har lært noget om at planlægge og bygge noget praktisk. 17% svarer i nogen grad. Hvad fællesskabet angår svarer 39%, at det er blevet meget bedre og 44% at

fællesskabet er blevet bedre. To elever (11%) mener ikke, at projektet har gjort en forskel for fællesskabet.

Derudover er eleverne blevet spurgt om deres deltagelse i projekt Kloge Hænder har gjort dem mere interesseret i erhvervsuddannelserne og de muligheder, der findes. Her svarer 78% i høj grad (11%) eller nogen grad (67%). Blot en enkelt elev svarer 'slet ikke'. Samtidig giver 83% af eleverne (50% i 'høj grad' og 33% i 'nogen grad') udtryk for, at de ville ønske, at der var flere projekter som Kloge Hænder i folkeskolen, hvor de kan få mulighed for at arbejde praktisk med et fag.

De helt overvejende positive tilkendegivelser fra eleverne, går igen i det åben spørgsmål, hvor de med egne ord kunne skrive hvad det bedste ved projektet var.

- ALT
- Vi kom tættere på hinanden, og vi lærte meget mere om at være tømrer, maler osv.
- Jeg synes at det bedste ved projektet var at være håndværker for en uge
- jeg synes at det var sjovt og spændende. jeg har også fået en ide til hvad jeg gerne vil være i fremtiden
- Det bedste ved projektet, var at man var sammen med sine venner og samarbejde.
- Da vi skulle male på træerne.
- Jeg syntes det bedste ved projektet "Kloge Hænder" var at arbejde sammen med de andre, i et godt fællesskab.
- Det bedste ved projekt kloge hænder for mig var, at jeg fik nogle indsigter i hvad de forskellige professioner i en arbejdsplads er (tømrer osv.)
- Jeg kunne godt lide at bære brædderne.
- Det bedste ved at arbejde med kloge hænder var at jeg fik muligheden for at gøre nogen ting som jeg ikke normalt vil få lov.
- Det var der, hvor vi skulle skrue og hente ting og tegne. Jeg hyggede mig meget.

Og adspurgt hvordan eleverne eventuelt synes man kan forbedre projekt Kloge Hænder, er der enkelte som skriver ved ikke, mens mange mener, at det ikke kan gøres bedre

- Kan ikke finde ord til noget bedre
- Det kan ikke forbedres, det er allerede rigtig godt
- Ikke så meget, jeg synes det hele var fint
- Vi kan godt være lidt mere i vor holder
- Jeg syntes alt var godt
- Jeg synes det var meget godt og at der ikke er noget, der skal forbedres.
- Jeg synes ikke virkelig at man kunne gøre det "bedre". Det var meget sjovt og lærerigt.
- Det har ikke brug for at blive bedre.

Enkelte skriver;

- Hvis vi lavede flere ting
- At hjælpe mere
- Man kunne forbedre Kloge Hænder ved at få flere folk med i det.

Sammenfattende på elevernes udvikling i løbet af projekt Kloge Hænder

Af afsnittet ovenfor fremgår det meget tydeligt, at elevernes deltagelse i projekt Kloge Hænder, helt overvejende har været en god oplevelse for alle elever. De taler om det spændende i at få lov til at bygge, at det har været hyggeligt og været godt for fællesskabet mv. At det formentlig har været fysisk hårdt og at de måtte overarbejde den ene dag mv., bliver ikke nævnt med et ord.

Det er for tidligt endnu at vurdere om og hvordan den gode oplevelse vil omsætte sig i elevernes valg af ungdomsuddannelse. Det er lidt specielt for denne skole, at 7 elever inden projektet gik i gang, havde overvejelser om at vælge en EUD eller EUX efter folkeskolen, mens den andel var faldet til fem elever efterfølgende.

Uanset hvad har eleverne i hvert fald fået sig nogen gode minder, som måske sætter sig igennem den dag de rigtigt skal vælge, måske især blandt de børn som er usikre på valg af ungdomsuddannelse.

Desuden ses det i de kvantitative resultater, at relativt flere elever (stigning på 10 procent) har en overordnet positiv holdning til erhvervsuddannelserne efter deltagelse i håndværksugen.

I det hele taget afspejler resultaterne – også her på Skolen på Amagerbro – at elever i 7. klasse er meget usikre på deres uddannelsesvalg efter folkeskolen; mange af dem er formentlig slet ikke begyndt at overveje det. De giver udtryk for ikke at kende nok til mulighederne, og hvad forskellene er på de enkelte muligheder. Selvom eleverne gav udtryk for, at deres valg af ungdomsuddannelse først og fremmest er deres eget valg, så er der næppe tvivl om, at forældrene spørger i baggrunden, hvilket en af pigerne gav udtryk for; *”Jeg vil slet ikke i gymnasiet, men jeg tror, jeg bliver nødt til det. Det forventer mine forældre. De mener, der er flere muligheder. Men jeg orker ikke mere skole”*⁵. Dette bekræftes af klassens dansklærer og matematiklærer, som fortalte at mange forældre har en forventning om, at deres børn vælger en ”ALI”-uddannelse; advokat, læge eller ingeniør, da disse uddannelser er forbundet med en vis prestige.

5. Overordnet sammenfatning på projektet Kloge Hænder

Processen fra planlægning til gennemførelse af Projekt Kloge Hænder på Skolen på Amagerbro har fra projektledelsens side været meget positiv, da det tilsyneladende er lykkedes at få elimineret nogen af de udfordringer, som vi havde oplevet på Lundehus Skole. Dermed er erfaringerne fra de tidligere pilot-projekter nu ved at sætte sig igennem som en mere stringent proces og manual i forhold til gennemførelse af projekt Kloge Hænder.

Sat op i bulletform er de vigtigste resultater fra processen på Skolen på Amagerbro, følgende:

- Inddeling af eleverne i tre hold fordelt på projekter på tre lokaliteter fungerede rigtig godt
- Fremadrettet vil det være godt at tænke flere fag ind i projektet, som eksemplet med elektrikerens viste i dette projekt

⁵ <https://eogp.dk/nyheder/byggeri-paa-skoleskemaet/>

- Muligheden for at indrette værksted i skolens parkeringskælder fungerede også rigtig godt. På denne måde kunne materialer og maskiner pakkes væk og passes på, kælderen blev ramme om morgenbriefinger og debriefinger om eftermiddagen og kunne anvendes til at opskære træbrædder. Også fordel på et tidspunkt af året, hvor vejret kan være ret utilregneligt.
- Deltagelse af de to lærlinge, var en stor gevinst på projektet. Både i forhold til at aflaste byggelederen og i forhold til, at de også fungerer som ambassadører for uddannelserne. For lærlingene selv var det også en stor oplevelse at få mulighed for at lære fra sig
- Lærerne anbefaler virksomheder i projektet, at de tænker mere over deres kommunikation til eleverne, for hvem voksenliv med uddannelses- og karriereveje samt byggeriet som industri, er meget abstrakt. Tal mindre og vis mere.
- Selvom projekt Kloge Hænder er et projekt opfundet af voksne med det formål at tiltrække flere unge til erhvervsuddannelserne, så er projektets resultater først og fremmest elevernes bedrift. Sørg derfor for, at det er eleverne som er i fokus til ferniseringen, så fine taler ikke overtager scenen for meget.
- Også i denne pilot-case har det vist sig at være en relativ stor administrativ opgave for lærerne at få gennemført de to surveys og få samlet samtykkeerklæringer ind fra alle elevers forældre. Fremadrettet bør det overvejes hvilken rolle monitorering og evaluering skal fylde i projektet. Samtykkeerklæringerne er nok ikke til at komme udenom.